ՏԱՍՆ ԵՒ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի։
Առանձին համարները 7 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1890 ԹՒԱԿԱՆԻՆ

„ՄՇԱԿ“

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

Կը հրատարակվի Թիֆլիսում, նոյն ոգիով և նոյն պրոգրամայով։ Մենք ստանում ենք սեփական ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.

«ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը 10 րուբլի է, վեց ամսվանը 6 րուբլի.

Գրվել «ՄՇԱԿԻՆ» կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բարօնսկայա և Բազարնայա փողոցների անկիւնում, Թամամշևի տանը).

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція газеты «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից. Tiflis, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հայոց գրականութեան վիճակը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Խնայողական արկղներ. Նամակ Գօրուց. Նամակ Ախալցխայից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Պարսկաստան. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ԲՈՐՍԱ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Նամակներ Թիւրքաց Հայաստանից.

ՀԱՅՈՑ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Հայերի մէջ գրքերը շատ քիչ թւով են հրատարակվում և եթէ հրատարակվում են էլ, մեծ մասամբ հեղինակները իրանք իրանց բ ի ս կ ո վ պէտք է հրատարակեն իրանց գրուածները։ Բացի զոյգ դասագրքերից, որոնք անմիջապէս գործադրութիւն են գտնում հայոց դպրոցներում, ոչ մի հրատարակիչ մեզանում չէ վստահանում հրատարակել իր հաշւով մի որ և է հայոց գիրք, որովհետև գիտէ թէ գիրքը չի ծախվի և իւրն հրատարակիչը իր տպագրութեան ծախսը չի հանի։ Ընթերցասիրութիւնը այնքան քիչ է տարածված մեր ժողովրդի մէջ, կամ այն աստիճան արմատացած է մեզանում գրքերը ընկերից վերցնելու և ձրիապէս կարդալու սովորութիւնը, որ գրքերի հրատարակելը մեր մէջ շատ անշահաւէտ գործ պէտք է համարվի։ Այդ է պատճառը, որ հայերի մէջ հազիւ են գտնվում մարդիկ, որոնք յանձն առնէին գնել հեղինակից նրա գրուածները և իրանց ծախսով հրատարակել։

Ուստի այդ քայլը պէտք է անեն իրանք հեղինակները, որոնք ցանկանում են իրանց հեղինակութիւնների միջոցով նոր մտքեր տարածել ժողովրդի մէջ,—և ի հարկէ, իրանք իրանց գրուածները հրատարակելով, նիւթապէս վնասվում են։

Մի տարի առաջ 1887 [illegible] հանգուցեալ վիպասան Րաֆֆի մասնաւոր նամակ էր գրել, այս օրերս ցոյց է տուել մեզ այդ մասնաւոր նամակը, որի մէջ մենք գտնում ենք մեր հանգուցեալ վիպասանի հետևեալ նշանաւոր և իրաւացի դատողութիւնը մեր գրականութեան վիճակի մասին։

Ահա այդ կտորը։

„Հայ հեղինակը իր ժամանակի զոհն է. նա պէտք է գրէ, նա պէտք է տպագրութեան ծախսերը հոգայ, նա, մի և նոյն ժամանակ, պէտք է և գիրքը վաճառելու դժուարութիւնները կրէ։ Մինչդեռ ուրիշ, աւելի զարգացած ազգերի մէջ՝ այդպէս չէ։ Այնտեղ հեղինակը միայն գրում է իր աշխատութիւնը, երբ պատրաստ է, այնուհետև հազարաւոր հրատարակիչներ կան, որոնք նրա աշխատութիւնը ըստ արժանւոյն կը վարձատրեն և գիրքը իրանք ի լոյս կընծայեն։ Բայց մենք պէտք է ամեն ծանրութիւն ինքներս տանենք։ Այդ դրութեան մէջ, պէտք է ընթերցող հասարակութիւնը, կամ մասնաւոր անձինք՝ օգնեն հեղինակին, պէտք է փոքր ի շատէ թեթևացնեն նրա հոգսերը, եթէ ցանկանում են, որ հայոց գրականութիւնը հարստանայ և ժողովուրդը ընթերցանութեան համար գիրք ունենայ։ Գիրքը, ներկայ դարումս, այն ամենազօրեղ միջոցներից մէկն է, որ կը ծանօթացնէ ժողովրդին նոր մտքերի, նոր գաղափարների և ժամանակակից, կենսական նոր պահանջների հետ։ Իսկ մեր ժողովուրդը կարդալու գիրք չունի, և ինչ էլ որ ունի, աննշան բացառութեամբ, աննպատակայարմար հրատարակութիւններ են։“

Այդ ճիշդ և իրաւացի դատողութեան որ և է խօսք աւելացնել դժուար է։ Այս է մեր գրականութեան վիճակը. ընթերցանութիւնը մեզանում դեռ ևս իրական, կենսական պահանջ չէ, ուստի գիրքը մի այնպիսի ապրանք է, որը դեռ ևս առնող չունի մեր հասարակութեան մէջ։

Պարզ է որ այդ տեսակ անմխիթար հանգամանքների մէջ պէտք է կամ մասնաւոր հրատարակչական ընկերութիւններ, որոնք նիւթապէս օժանդակէին ընտիր թէ ինքնուրոյն, թէ թարգմանական գրքերի հրատարակութեան, որպէս զի գրքեր կարողանային լոյս տեսնել, քանի որ ընթերցողները կամ աւելի լաւ է ասել գիրք ա ռ ն ո ղ ն ե ր՝ շատ սակաւ են թւով և մեզանում լոյս տեսած գիրքը, շատ աննշան թւով առնվելով, նիւթական միջոցներից զուրկ հեղինակ—հրատարակիչը իւրն իր գիրքը տպագրելով՝ ոչ թէ միայն յոյս չէ կարող ունենալ նիւթական որ և է, թէև ամենաչնչին, օգուտ ստանալու, բայց միշտ վտանգի մէջ է լինում նիւթական վնասներ էլ կրելու։

Եւ ահա մեր գրողների մեծ մասը պէտք է բաւականանան կցկտուր յօդուածներ գրելով մեր այլ և այլ լրագիրներում ու ամսագիրներում։ Իսկ երբ որ հեղինակներից մէկը ցանկութիւն ունի իր մի շարք յօդուածները մի առանձին գրքի մէջ ամփոփելու,—նա չէ վստահանում այդ քայլն անելու. իր անձնական միջոցներով տպագրութեան ծախսը հոգալով՝ նա գիտէ թէ նիւթապէս կը վնասվի, քանի որ գիրքը այնքան չի առնվի, որ նոյն իսկ տպագրութեան ծախսը ծածկվի, իսկ գրքերը յամեցնելու ունեցող մասնաւոր հրատարակիչներ, կամ հրատարակչական ընկերութիւններ չը կան մեր հասարակութեան մէջ։

Այդպիսով նոր գրքեր չը հրատարակվելով, մեր գրականութիւնը անշարժ է մնում, հետզհետէ չէ հարստանում, ժողովուրդը պէտք է բաւականանայ միմիայն մեր պարբերական մամուլի մէջ երևացող անցաւոր և շուտ մոռացվող յօդուածներով,—և այդպիսով մեր ազգային գրականութիւնը չը հարստանալով, միշտ անշարժ մնալով, մեր ազգային գրադարանը միշտ աղքատ մնալով՝ մեզանում տեղի չէ ունենում մտաւոր առաջադիմութեան մշտական և անընդհատ անհրաժեշտ հոսանքը։

Գ. Ա.

ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ԱՐԿՂՆԵՐ

Մի քանի տարի է արդէն, որ Արքունական բանկի տեղական բաժնին կից բացված է խնայողական արկղ։ Այդ խնայողական արկղի բանալու նպատակն է միջոց տալ հասարակ ժողովրդին բաւական ձեռնտու պայմանով, 4⁰/₀-ով

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԹԻՒՐՔԱՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ

XV

188… դեկտեմբերի 26, Վան

Բարեկամ.

Մի պտոյտ արի Վանի չորս կողմը և երէկ եբեկոյեան վերադարձայ Վան։ Պտոյտս ունեցաւ փոքր ինչ նշանակութիւն, որովհետև զանազան միջոցներով կարողացայ ձեռք բերել մի քանի կարևոր տեղեկութիւններ։

Ես մանեկայ Հայոց ձորում, Ռստանում, Բերկրի, Խօշաբ, Աղբակ, Գեվէռ, Ջուլամերկ, Շատախ և Կարճկան։

Վանի ամենամօտ գաւառներն են՝ Թիմար, Բերկրի, Ռստան և Խօշաբ։ Սրանցից ամենամօտը Վանից կէս ժամ և ամենահեռուն 16 ժամ հեռու են. առհասարակ այդ տեղերում օդը բարեխառն է, գիւղը լեռնային և կէս դաշտային, մշակութիւնը ոչ լաւ զարգացած, հայ հողատէրեր քիչ, ջուրը սակաւ, ուստի և շինված են Էրմանից, Ցօնեայ, Սեկայու և Բէշիչ-գէօլ լճանման ջրամբարները, ուր ժողովւում են Վարագի լեռների գարնանային ջրերը։

Վանից ամենամօտ գիւղերն են՝ Արտամիտ, որի խնձորը նշանաւոր է. Շաւշաղի, որի գինին անուշ է, Աւանց, որը նաւահանգիստ է *), Անուր, ուր գտնվում է նշանաւոր քիւրդ աւազակ մը, Ջանիկ՝ ուր կայ աղահանք, Էրմանց, ուր գտնված է քարածուխ, Մարմիտ՝ ուր որ է ձըկների բ է ն ա ը **) և Գուրծօթ՝ որի մօտն է գըտնված նաւթի հանքը։

Վանի դաշտում հաշված է 118 գիւղ, հայոց 20 վարժարաններ, շուրջ 3,800 աշակերտներ, որոնցից 200-ը աղջիկներ են։ Միացեալ ընկերութիւնը ունի դպրոցներ Ալիւր, Խարականիս և Կլասենց գիւղերում։

Գաւառներից Բերկրին Վանից հեռու է 12 ժամ, բռնում է Վանի լճի երկար պարանոցի մօտ եղող ցամաքը, իր ընդդաքաղաքն է Խարխուլ Բերկրի աւանը. դրա մօտն է սփռված Աբաղայի դաշտը, ուր բանակել նստել է Մուստաֆա քիւրդ ցեղապետը։ Այդ գաւառումն է Թօնիր կոչվող հրաբղխային լեռը, որտեղից միշտ հանում են ծծումբ և որի շուրջը սփռված է ծըծմբանման մի քիմիական բաղադրութիւն։ Այդ բաղադրութեան մասին այս տեղեկութիւնները կարող եմ տալ։ 1887 թւականին, Գաբաղեան անունով մի վանեցի հայ իր հետ տանում է Անգլիա Վանի մօտերքում գտնված «մի փայլուն քարի կտոր», որին նա կարծում է ոսկի կամ ոսկեխառն մի մարմին։ Գաբաղեանը չը կամենալով իր գաղտնիքը օտարին յայտնել, դիմում է այդ ժամանակ Վիկտորիայի համալսարանում (Մանչեստրի մէջ) ուսանող պ. Միքայէլ Ալլահվերդեանցին, խնդրելով տարալուծելու այդ մարմինը։ Պ. Ալլահվերդեանցը անալիզի ենթարկելով այդ մարմինը, գտնում է որ, դա ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ ռ է ա լ գ ա ր ի և օ ր փ ի մ է ն տ ի մի խառնուրդ, որի մէջ այդ երկու որոշ քիմիական մարմինները գտնվում են բնական ամենախառն, ամենափայլուն բիւրեղների դրութեան մէջ։ Լուծելով այդ մարմինը՝ պ. Ալլահվերդեանցը իրաւունք է ստանում Գաբաղեանից և այդ կտորը նուիրում է Վիկտորիա համալսարանի քիմիկօերկրաբանական թանգարանին։

Ծծմբաղերի այդ խառնուրդը կարելի է սիմբօլական լեզւով արտայայտել այսպէս

$(As_2 S_2)$=Ռէալգար—կարմիր մասը

$(As_2 S_3)$=Օրփիմէնտ—դեղին մասը

Թօնիր կոչվող այդ լերան մօտ—Բէշբարմաղ կոչվող ձորակի մէջն է նաւթի հանքը, որի մասին գրել եմ արդէն։

Բերկրիի մէջ շուրջ նաւթի աւերակների կարելի է հանդիպել, միայն կանգուն է դեռ ևս լերան կուրծքի վրա շինված Տէր-Ցուկան որդիի վանքը։ Երկու վարժարան կայ 195 աշակերտներով. Գուրծօթ գիւղում Միացեալ ընկերութիւնը ունի մի դպրոց։

Գաւառներից երկրորդը—Խօշաբը, որը գտնըվում է Նորդուզի, Հայոց ձորի և Բերկրիի մէջտեղը և փռված է մինչև Պարսից սահմանագլուխը՝ Վանից միայն 10 ժամ հեռու է. ընդդաւանն է Սարայ, ուր մեծ մասամբ բնակվում են տաճիկներ, իսկ հայերը վանեցիներ են և առևտրականներ։ Խօշաբի գիւղը դաշտային է, նշանաւոր է Զուխ լեռնագագաթը. օդը բարեխառն է, հողը արգաւանդ. ջրաշատ է և ոռոգված Խօշաբի երկճիւղ գետակով, որը միանում հանում է Հայոց ձոր, այնտեղ ստանում է Անգղա գետակ անուն և թափվում է Վանի լճի մէջ. այդ գետի մէջ ևս առատ ձուկ կայ։ Կ. Պօլսի Սովելոց յանձնաժողովը Վարագի վանքի համար գընեց այստեղ Սալախանայ անունով մի գիւղ, որի հողերից մեծ մասը այժմ գրաւել է քիւրդ Դրպաղ աղան։

Թէ Բերկրիում և թէ Խօշաբում հայոց գիւղերը սակաւ են, իսկ քիւրդերը հաշւում են 12,400 տուն, որոնցից 5,000—հայետերանցիք են, 500 լուեցիք, 6,950 հաշւում են մուկուրցիք, թակուրցիք, միլանցիք և շամավանցիք, իսկ եղիդի քիւրդերը միայն 2,500 տուն։

Խօշաբում միայն երկու վարժարաններ կան և ունեն 91 աշակերտներ։ Հետևապէս երկու գաւառների 11 հայ գիւղերում միայն գտնվում են 4 վարժարաններ՝ 286 աշակերտներով։

Տասնևութ ժամ հեռի է Աղբակ (Հէքարի) գաւառը, ուր գտնվում է նշանաւոր և բազմաչարչար ս. Բարդուղիմէոսի վանքը։ Այս գաւառի գիւղը դաշտային է և ջրաշատ. օդը ցուրտ է, հողը արգաւանդ. ընդդաւանն է Պաշկալէ, ուր յաջողվել են մուտք գործել հրէաներ ևս։ Հրէաներ և ասորիք հաշւում են 308, իսկ քիւրդեր՝ 8,608 և են՝ շկակցիք և արտօշցիները։ Հայեր քիչ կան, ունեն 9 դպրոց, 300 աշակերտներով։

Այդ գաւառին կից է Գ ե վ է ռ ը, իր Դիզէ մեծ աւանով, իր ամբողջապէս քիւրդ և ասորի ազգաբնակութիւններով. հայերը աննշմարելի են։ Այստեղ էր գտնվում նշանաւոր Շէյխ Իբադուլլահի բնակութիւնը՝ Նէհրի գիւղի մէջ։ Գեվէռին կից կայ Ջուլամերիկ գաւառը։ Ջուլամերիկում գտնվում են շուրջ 70,000 ասորիներ, մի քանի

*) Վանեցիների լեզւով նաւահանգիստներին ջ ր հ ա ն են անուանում, իսկ ն ա ւ ա ս գործիքին ջ ր ա պ ղ ո ւ ի կ, կազմված է ջ ա ւ ր-հ ա ն և ջ ր ի պ դ ո ւ ի կ բառերից, պ դ ո ւ ա լ կոչվում է ջրի բուսն կերպով դուրս մղված ժամանակի ձայնը։

**) Այն ցանկը, որը կապում են գետի մէջ և նրա մօտից ձուկ են հանում։

խնայել իրանց աշխատանքի մի մասը։ Թէ Թիֆլիսում որքան մեծ պահանջ կար այդ խնայողական արկղի, այդ արդէն ապացուցվում է նրանով, որ երեք տարվայ ընթացքում խնայողական գանձարանի անդամների թիւը հասել է 12,000-ի։ Հաստատութիւնն ինքն ըստ ինքեան շատ մարդասիրական է և օգտակար, բայց ցաւալին այն է, որ Թիֆլիսի բանկին կից խնայողական գանձարանը ոչինչ առանձին յարմարութիւններ չէ ներկայացնում հասարակութեան համար, մանաւանդ այն հասարակ դասակարգի համար, որը աւելի պէտք ունի խնայողութեան։ Ծառայողների սակաւութեան և ընդունված գանձական ձևականութիւնների պատճառով շատ անգամ պատահում է, որ խնայողական գանձարանի երեք րուբլի տանելու համար, կամ երեք րուբլի մուծնելու համար առաւօտեան ժամի ութից սպասում են բանկում մինչև ժամը 12-ը և երբեմն մինչև անգամ աւելի։ Ամեն օր կարելի է լսել վիճաբանութիւն խնայողական արկղի ծառայողի և հասարակութեան մէջ. առաջինը հաստատում է, որ ժամանակ չունի, իսկ հասարակութիւնը պահանջում է, որ շուտով արձակեն իրան։ Շատ անգամ պատահում է նոյնպէս, որ առաւօտից մինչև ժամը 1-ը սպասողները ստիպված են լինում վերադառնալ տուն, առանց կարողանալու փող տանալ կամ յանձնել արկղին։ Օրից օր աւելի պահանջ է զգացվում բանալ Թիֆլիսում խնայողական արկղների մասնաբաժիններ գոնէ Հավլաբարում և երկաթուղու կայարանի մօտ, որտեղի բանւոր հասարակութեան համար ահագին դժուարութիւն է ժամերով զրկվել աշխատանքից, կորցնել ամբողջ օրվան աշխատանքի վարձի գինը, 3 րուբլու համար տարեկան 12 կոպէկ շահ ստանալու յուսով։

Ցոյց տալու համար թէ որքան կարեւոր է այս բոլորը, մենք հետեւեալ համարներից մէկում կը դիմենք ճիշդ թւանշաններին, որոնք առնված կը լինեն խնայողական արկղի հաշիւներից։

***

ՆԱՄԱԿ ԳՕՐՈՒՑ

Դեկտեմբերի 11-ին

Գօրու բնակիչ Կոստանդին և Յովհաննէս Միքայէլեան Ալիխանեանների կառուցված Հայոց ուսումնարանի օրհնութիւնը։ Նոյն օրը Գօրու հայ հասարակութիւնը դիմում էր դէպի մայր եկեղեցին, որի գաւթում կառուցված է նոր ուսումնարանը։ Ժամը 10-ից սկսվեց պատարագը, որին ներկայ էր պ. Կոստ. Ալիխանեան իր կնոջ հետ։ Ներկայ էին և մի քանի ռուս պաշտօնեաներ։ Հայոց դպրոցի աշակերտները և աշակերտուհիները իրանց ուսուցիչների հետ միասին ներկայ էին։ Պատարագի ժամանակ երգում էր ուսումնարանի երկու սեռից բաղկացած երգեցիկ խումբը։ Ս. պատարագը վերջանալուց յետոյ Ստեփաննոս աւագ քահանան դարձաւ ժողովրդին մի ոգեւորված քարոզով, որի մէջ նախ վրաց լեզուով գովեց Ալիխանեանների բարերարութիւնը, և ապա յայտնելով՝ որ բարերարների նպատակը եղել է և է՝ որ այս մեծածախս դպրոցը իր արդիւնքներով համապատասխան լինի իր բարձր կոչմանը, խօսքը ուղղեց Հայոց ուսումնարանի ուսուցիչներին մայրենի լեզուով. ապա քարոզիչ հայրը վերստին դառնալով ժողովրդին՝ յիշեցրեց նրան իր պարտաւորութիւնները և աւելացնելով թէ որովհետև այս դպրոցը կառուցված է Ալիխանեանների ծնողների յիշատակի համար, ուստի մեր միակ-վայելուչ փոխարինութիւնը կարող է լինել մեր ջերմ աղօթքը նոցա հոգիների փրկութեան համար։ Քարոզին հետևեց հոգեհանգստեան կարգը։ Ապա քահանաները և երգեցիկ խումբը դիմեցին դէպի ուսումնարան, շարական երգելով։

Թափօրից յետոյ, դպրոցի դահլիճում Գօրու Հայոց ուսումնարանների աւագ ուսուցիչ Կ. Ջոհրապեան հանգամանքին պատշաճ ճառ կարդաց։ Ապա հոգաբարձական նախագահը կարդաց պ.պ. Ալիխանեանների տուած թուղթը ուսումնարանը բանալու համար և թեմական առաջնորդի հաւանութիւնը այդ գործին։ Հանդէսից յետոյ հոգաբարձութեան նախագահը յայտարարելով ուսումնարանը բացված, բարերարին նուիրեց աշակերտուհիների ձեռագործից մի երեսսրբիչ, իսկ բարերարուհուն մի ընտիր բարձ։ Ապա աշակերտներին և աշակերտուհիներին միրգ բաժանվեց։

Այդ օրը Հայերը քաղաքային ժողովարանի դահլիճում ճաշ էին պատրաստել բարերարների և նոցա ազգականների համար։ Հրաւիրված էին հայ քահանաները, մի քանի պատուաւոր անձինք և Հայոց ուսումնարանի ուսուցիչները։ Ճաշի ժամանակ մէջ ընդ մէջ ածում էր զինուորական նուագախումբը։ Մի քանի կարճ ատենաբանութիւններ եղան բարերարներին ուղղված, որոնց պ. Կ. Ալիխանեան պատասխանեց խիստ ազդու կերպով՝ յայտարարելով՝ որ ինքը գործեց իր անելիքը և այժմ իր համաքաղաքացիներին է հրաւիրում աջակցել իրան, որահետև մէկ սակաւները խմեցին բարերարների կենացը, որով և վերջ դրին ճաշին։

Հ.

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ

Դեկտեմբերի 6-ին

Ամսիս 3-ին քաղաքային ժողովարանի դահլիճում տեղական սիրողների խումբը ներկայացրեց յօգուտ Բարեգործական ընկերութեան նոր բացուելիք գրադարան-ընթերցարանի «Կողոպտած փոստ» պիէսան։ Բոլոր տոմսակները վաճառված էին, և եթէ դահլիճը աւելի ընդարձակ լինէր, դուցէ եկամուտը կրկնապատկվէր. շատերը զրկվեցան տոմսակ չը ճարելու պատճառով. զուտ արդիւնքը հարիւր րուբլուց աւելի կը լինի։ Գոհունակութիւնը նկատվում էր հանդիսականների ամենքի երեսին. խաղացողներից մի քանիսն արժանացան բուռն ծափահարութիւնների։ Այնուամենայնիւ, չը նայելով միջակ աջողութեանը, մեր կարծիքով, դաւառական փոքրիկ բեմերի վրա, ուր չը կան բեմական ամենայն յարմարութիւններ՝ փոփոխելու համար դեկորացիաները, թարգմանական պիէսաները (այն էլ եօթն պատկերով ընդարձակ դրամա, որպիսին է «Կողոպտած փոստը») դժուար է աջողութեամբ ներկայացնել։ Աւելի լաւ կը լինէր, որ մենք վերցնէինք մեր, իրական կեանքից այնպիսի պիէսաներ, որոնց ներկայացնելը թէ հեշտութեամբ կարող է գլուխ գալ և թէ մեր ոյժերին համապատասխան լինէին։ Թէպէտ մեր թատերական ռեպերտուարն այնքան աղքատիկ է, որ տարին մի քանի ներկայացումներ տալուց յետոյ, մենք կրկնելու ենք մի և նոյնը, սակայն տեղական կեանքից վերցրած պիէսաները և այն բարոյական օգուտը կարող են մեզ տալ, որ տեսնելով մեր թերի կողմերը, մեզ համար աննկատելի մոլութիւնները՝ կրթվէինք բարոյապէս։ Խօսք չը կայ, «Կողոպտած փոստի» սիւժետը յայտնի է ամենքին, դրա մէջ մենք չենք գտնում այն բարոյական դասը, որ միացած լինի զուգընթաց զուարճութեան հետ, այլ երկու անձերի արտաքին պատկերի չափազանց նմանութեան սարսափելի հետեւանքը,—աւազակի փոխարէն դատապարտելով մի անմեղ անձնաւորութեան, աւելի ոչինչ։ Մեր համեստ խորհուրդը կը տայինք յարգելի սիրողներին, երկրորդ անգամ ի նկատի ունենալ Գեղամեանցի «Ջէնիաթ Ղէնիաթը», Սունդուկեանցի պիէսաները և այնպիսի թարգմանական պիէսաներ, որոնք փոքր ի շատէ մօտիկ լինեն մեր իրական կեանքին, հետեւաբար և մարսելի մեզ համար։

Մեր նոր դումայի ընտրութեան առիթով ընտրված բոլորն անհետեւանք թողնելով, նահանգական-քաղաքային գործերի վարչութիւնը հաս- [illegible] ունները տալով իրանց երդումը, մտնելու են պաշտօնում։ Վերջապէս թող ազատ շունչ քաշեն կուսակցութիւնները, որոնք լարված կրքերով ձեռնամուխ էին եղած ընտրութիւններին. հասան, թէ չը հասան իրանց նպատակին, այդ ցոյց կը տայ ապագան։ Այժմ ամենքին զբաղեցնողը և հետաքրքրողը քաղաքագլխի ընտրութեան հարցն է։ Քաղաքագլխի թեկնածուների առիթով արել էի իմ նկատողութիւնները «Մշակի» նախորդ համարներից մէկում, այժմ աւելորդ չի լինի մի քանի խօսք ասել վարչութեան անդամների և քարտուղարի առիթով։

Մեր ինքնավարութիւնն իր գոյութեան սկզբներում ունէր վարչութեան չորս անդամներ, այնուհետև պակասեցրեց թիւը երեքի, իսկ վերջին քառամեակում կառավարվում էր միայն երկու անդամներով։ Այդ երկու անդամների պաշտօնները բաժանված էին երկու մասի, այսպէս ասած՝ արտաքին և ներքին։ Արտաքինը հսկում էր քաղաքի մաքրութեան, լուսաւորութեան, շինութիւնների, քաղաքային սեփականութիւնների, արօտատեղերի, վարելահողերի, ջրանցքների և այլն. իսկ ներքինի պարտականութիւնն աւելի բազմազան էր, մի և նոյն ժամանակ և վարում էր զինուորական առեանի քաղաքի ներկայացուցչի պաշտօնը, որը նոյնպէս փափուկ և բազմադիմի պաշտօն է. այնուամենայնիւ ինքնավարութիւնը ստէպ կարիք էր զգում աջակից պաշտօնեաների, և վերջին քառամեակում կրկնապատիկ աւելի ռոճիկ վճարեց դանազան կոմիսիաների նախագահութեան պաշտօնով ընտրվածներին, քան թէ եթէ երկու անդամի փոխարէն վարչութիւնն ունենար երեքը։ Ժամանակաւոր պաշտօնեաները միանուագ ստանալով յիսունից մինչև երեք հարիւր րուբլիներ, որքան և բարեխիղճ լինէին իրանց շտապով կատարած գործերով, շատ անգամ առիթ էին տալիս դժգոհութեան. իսկ վարչութեան անդամը եթէ բարեխիղճ լինի և առանց դանդաղելու գործելու պատրաստ անձնաւորութիւն, նա աւելի լրջօրէն պիտի վերաբերվի իր պաշտօնին, հետեւաբար ազատ նկատելի թերութիւններից։ Ուրեմն հարկաւոր է ընտրել գոնէ վարչութեան երեք անդամներ։ Վարչութեան քարտուղարը մեզանում միշտ կատարել է և խորհրդի քարտուղարի պաշտօնը։ Վարչութեան զեկուցումը գրում է քարտուղարը, դումայի որոշումը նոյնպէս գրում է քարտուղարը. ինչպէս կամենաք հասկացէք, «եսը» բնատուր է ամենքին, քարտուղարը նոյնպէս ձգտում էր ապացուցանել իր անսխալականութիւնը, չը նայելով, որ զեկուցումը թելադրված է լինում վարչութիւնից, սակայն, իբրև քարտուղար և իրաւաբան, միշտ պաշտպանում էր իր զեկուցումը, մինչև անգամ անտես անելով անհատական կարծիքները կամ բացատրութիւններն արձանագրելու (արձանագրելը կախված էր քարտուղարի ազատ կամքից, կամ խիստ պահանջից). ուրեմն աւելի նպատակայարմար է քարտուղարի պաշտօնը դատել առանձին։ Վարչութիւնն իր զեկուցումը ներկայացնում է դումային և վերջինը քննում է. հէնց որ մի իրաւաբան ցանկանում է իր հայեացքների համեմատ վիճաբանել, իսկոյն ենթարկվում է այնպիսի սրախօսական հերքումների, որ վիճաբանողն եթէ թոյլ

հազար քիւրդեր և շատ սակաւ հայեր։ Կօջանիս գիւղումն է բնակվում ասորիների կրօնապետ Մարշիմոնը։

Բաւական հայաշատ գաւառներից մէկն է Շատախը իր Թաղ կոչվող աւանով. արտադրում է գիփտիկ և փիլիկ կոչվող ամենաընտիր բուրդերը և շալեր։ Նշանաւոր է Ս. Հոգւոց վանքը. ունի 7 դպրոց՝ 487 ուսանողներով։

Վերջապէս Հայոց ձորում, Ոստանում և Գաւաշում հաշւում են 14 վանքեր, 12 վարժարաններ 566 ուսանողներով, իսկ Կարճկանում, Կարկառում և Կեցանում գտնվում էին 4 վարժարաններ, որոնք փակված են այժմ։

Արդ, մի ընդհանուր հաշիւ անելով, աւելորդ չեմ համարում գումարները տալ։

Վասպուրականում գտնվում են շուրջ 200 հայ գիւղեր 40—50 հազար հայ բնակիչներով, իսկ քիւրդերը ունեն 7,900 վրաններ, որոնց տակը միշտ զէնքերով զարդարված՝ բնակվում են 48,650 հոգի քիւրդեր։

Հայերը ունեն 5,960 ուսանողներ և այդպիսով 7% տոկոս։

Ոստանում ճանապարհորդութեանս ժամանակ բաղդ ունեցայ տեսնելու Աղթամարի կաթողիկոսին՝ Սպիտակ վանքի մէջ (Սպիտկոյ վանք)։ Հետաքրքիր չէս իմանալու թէ ինչ տեսակ մարդ է այդ կաթողիկոսը, որը իր թեմի մէջ մի վարժարան իսկ չունի և ոչ իսկ իր կղզիում. նա Շատախում տաճիկ զօրքերի համար զինուորանոց է շինել. շինութեան փողերը ժողոված է ժողովրդից։

Այդ վեհափառը, որը միջահասակ, կապուտաչեայ, դէր և գեղեցկադէմ անձ է, նստել էր Սպիտակ վանքի տանտունի մէջ, երբ ես ներս մտայ։ Նա ծխում էր, լսելով իր մօտ նստող Ղազար վարդապետին. նրանց առջև գետնի վրա դրված էին մի քանի գրքեր. ինքը կաթողիկոսը դերձակի նման բազմել էր։ Նա հաճեցաւ ոտքի ելնել ինձ ընդունելու համար։

—Համեցէք, էֆէնդի, ասեց նա իր մօտը տեղ տալով։

Ինձ լաւ պատիւ տուեց կաթողիկոսը, ինձ գրել տուեց մի կոնդակ (որովհետև ձեռագրիս և շարադրութեանս հաւանեց), այդ կոնդակով նա, ինչպէս միշտ, հրաւիրում էր իր թեմին՝ փող հաւաքել և բերել իրան, որպէս զի կառուցանէ կղզու վրա մի ուսումնարան։ Այդ հիմնարկութեան անունով վեհափառը շատ փող էր հաւաքել, բայց վանքի «հայ աւազակ Սէֆիլը» կողոպտած լինելով վեհափառի սեփական 40,000 լիրայից բաղկացած գանձը՝ վեհափառը «փողի պէտք ունէր», ինչպէս միշտ ինքն կրկնում էր։

Սպիտակ վանքից յետոյ, գնացի համբուրելու աւերակ թողած մատենագիր ս. Եղիշէի գերեզմանը, որին փոքր ինչ նորոգել է Աղթամարի կաթողիկոսը և յանձնել է թէ վանքը և թէ կալուածները մի խեղճ մարդու, որը գանգատվում է թէ հաց չունի ուտելու։

Այդ դրութեան մէջ չեն միւս վանքերը։ Այնտեղերում միշտ կարելի է հանդիպել հայկատակ խենթի նմանող, խոտակեր վարդապետների, որոնք ուտում են անօգուտ կերպով վանքերի հարուստ արդիւնքները, մտնում խեղճ ժողովրդեան մէջ, կաշկանդում են նրանց նախապաշարմունքների մէջ, սովորցնում են նրանց միմիայն գինիով, կարէ կարաններով, անէծքներ են որոտում դպրոցների վրա և.... բաւական է, բարեկամ, կրկնել այն բոլորը, ինչ որ դուք բոլորդ արդէն գիտէք....

Վասպուրականի ամենահարուստ վանքերն են Նարեկայ և Վարագի վանքերը։ Փոքր ինչ ուզում եմ խօսել վանքերի այժմեան դրութեան վրա։

Վանին բոլորովին մօտ՝ գտնվում են Վարագի, ս. Գրիգորի, Կարմրաւորի և ս. Խաչ վանքերը. վերջին երեքը գտնվում են շատ անխնամ դրութեան մէջ. մի մի քահանայ և մի քանի ծոյլ մարդիկ գործածում են վանքապատկան հողերը և տաւարները, տալիս են տէրութեան «մալխաթթա» կոչվող վանքական հարկը, իսկ մնացեալ արդիւնքը ուտում են վանօրէից խորհրդի հետ։ Իսկ Վարագի վանքում այժմ ընկել են վարդապետներ և աշխարհականներ, ուտում են արդիւնքը, վայելում են գեղեցիկ օդ և ջուր և ունեցած դպրոցն էլ փակել են։ Խրիմեան Հայրիկի վանքն էր այդ և քանի որ այդ մարդը Վանումն էր՝ վանքը կատարում էր իր պարտքը, իսկ երբ հեռացաւ, փակվեցաւ տպարանը, կողոպտվեցաւ գրադարանը, սրա նրա ձեռքն են ընկնում կալուածները, փակվեցաւ դպրոցը և քէօս Թաթօս կոչվող վարդապետը մի քանի ուրիշների հետ մաքրագործում են նրա եկամուտները։

Նշանաւոր էր այդ վանքի մէջ հանգուցեալ Նեհեմիա եպիսկոպոսը, որի հարուստ գրադարանի գրքերը, իրան եպիսկոպոսի ձեռագիրները գրաւվում են այժմ եպիսկոպոսի վարդապետ եղբայրների ձեռքում և չնչին գներով ծախվում են Վանի մէջ գտնվող գրավաճառներին։

Վանում երեք գրավաճառներ կան, որոնցից մէկը նշանաւոր «կարմիր ֆէս» է, միւսը միայն ս. գրքեր է ծախում (բողոքական է), իսկ երրորդը միմիայն դասագրքեր և ուսումնական պիտոյքներ է ծախում։

Վարագի վանքի գրադարանում ի տես դըրված են այն երկրագործական կատարուած գործիքները, որոնց Խրիմեան բերել էր տուել Եւրոպայից։

Բաղդ ունեցայ մօտ կերպով ծանօթանալ Վարագի վանքի մի միաբանի հետ, որը մի օր խոստացաւ ինձ մի նշանաւոր բան ցոյց տալու, և երբ ես սպասում էի տեսնել նրա մօտ մի հին ձեռագիր և կամ իր,-նա մտցրեց ինձ իր սենեակը, դուռը փակեց, ժամերով գլխիս կարդաց կախարդական պատմութիւններ, ջերմեռանդութեամբ աղօթեց մի կլոր սեղանի վրա, ձեռքերը դրեց և սկսեց հրամայել սեղանին, որ գուշակութիւններ անէ։

Սեղանահարցութեան այդ մոլութիւնը, որպէս մի կախարդական հրաշալի երեւոյթ, տարածված է նաև Էրզրումցիների մէջ. շատերը շահի միջոց են արել, ապագայ են գուշակում նրանով և սեղանի շարժվելը վերագրում են իրանց արտասանած կախարդական խօսքերին։ Արա, Ալհուլ, Արաֆրօհ, Եղեգա.... և այլն արտասանում են նրանք սեղանի շուրջը բոլորած, յետոյ ձեռքերը միմեանց կցած՝ դնում են նրա չուրթերի վրա, սպասում են մի քանի րոպէ և պատկառանքով սկսում են հարցափորձը։

(կը շարունակվի)

է ճարտարարուեստութեան մէջ, իր սաստը մոռանալով, հրաժարվում է նկատողութիւնից: Պաշտպանելով միշտ վարչութիւնը իր զեկուցումների մէջ, ինքն է դատաւոր, ինքն և դատախազ, ինքն հրամայող և ինքը հրամանակատար, որովհետև վարչութիւնը իր քարտուղարով խրատուողներից է կազմված: Հազարաւոր փաստեր աւելորդ են, ամենքը հասկանում են, որ ես ցանկանում եմ ասել այն, ինչ որ կրկնել են վաղուց հետէ ամեն ինքնավար քաղաքներ, այսինքն ցանկալի է, որ վարչութեան անդամներ և այլ ծառայողներ, քանի որ օրէնքը թոյլ է տալիս, ընտրվէին ոչ ձայնաւորներից, այլ ցենզ ունեցողներից:

Թէ որքան գործեր կան կատարելու, այդ մասին մի առ մի յիշելը շատ հեռու կը տանէր մեզ. միայն աւելորդ չի լինի քննել տիֆը և զանազան ժամանակներում կազմած ծրագիրները և առաջարկութիւնները ի նկատի ունենալ, ինչպէս են՝ քաղաքային բժշկի, մանկաբարձի, շուկայի, մաքրութեան, հրդեհի դէմ գործելու և այլ հարցերը: Բայց մի փոքր կանգնենք շուկայի հարցի առիթով և պարզենք մեր միտքը: Սրանից մի քանի տարի առաջ (եթէ յիշողութիւնս չէ խաբում, պ. Մեսխիեվի գլխաւորութեան միջոցում), հարց զարթնեց գումայում քաղաքային զափանը երկու տեղ հիմնելու մասին, ի նկատի ունենալով հին զափանի հեռաւորութիւնը քաղաքի մի ծայրից, որ կողմից աւելի մեծ քանակութեամբ բերում են զանազան մթերքներ՝ փայտ, միրգ, ալիւր, պանիր, ձու, հաւեր, մածուն, մանաւանդ Աջարայի բերքը. գլխաւորապէս և այն նպատակով, որ արգելք դրվի մեր հարստահարիչ մ ա տ ր ա բ ա զ բախկալների գիւղացու առաջը կտրելուն, որպէս զի մթերք բերողը հանգիստ առնէ զափանի տակ և բազարի վերակացուի հսկողութեան ներքեւ ազատ կերպով կարողանայ ծախս անել իր վաճառքը մինչև կէսօր քաղաքացիների վրա, իսկ կէսօրից յետոյ իրաւունք ունենան բախկալները գնել: Հիմնվեց երկրորդ զափանը, և մի տարի հազիւ տևեց. բախկալները չը զգուշացան քաղաքի սահմանից դուրս գիւղացու ճանապարհը կտրելուց և գլխին զանազան օ յ ի ն ն ե ր բերելով՝ վաճառքը ձեռքից խլելու մինչև զափանի տակ հասցնելը. երկրորդ զափանին վիճակվեց մի տարի միայն գոյութիւն ունենալ. ցանկալի է, որ հաստատվէր երկրորդ զափանը. իսկ բախկալների կամայականութիւնը կտրելու համար ենթարկել օրէնքի խիստ պատասխանատուութեան, ընտրելով երրորդ վերակացու բազարի համար: Հաստատել կիրակնայ տօնավաճառ, ինչպէս վերև յիշված ժամանակ ծրագրված էր և նախկին պ. գլխաւորը խօսք էր տուել յայտարարել գաւառի տօնավաճառի վերաբերմամբ. նոյնը կատարելու պատրաստ է և ներկայ պ. գլխաւորը: Տօնավաճառը հաստատել զափանի շուրջը, շինել փոքրիկ պավիլիոններ քաղաքի հաշւով և տալ վարձով ցանկացողներին, կամ նշանակել տեղավարձ, որից քաղաքը կարող է ունենալ 200—800 րուբլի եկամուտ. իսկ թէ ինչ նշանակութիւն ունի տօնավաճառը, այդ մասին միւս անգամ կը խօսենք:

Ր.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մեզ ուղարկված է հետևեալ նկատողութիւնը տպագրելու. «Հազար անգամ կրկնված խօսքեր են, որ զանազան տեսակ վարակիչ հիւանդութիւնների բուն չը դառնալու համար քաղաքը կամ գիւղը պէտք է լուրջ ուշադրութիւն դարձնէ իր առողջական դրութեան վրա: Հազար անգամ լրագիրների միջոցով յայտնված գանգատներ են նոյնպէս, որ մեր գաւառական քաղաքները այդ կողմից բոլորովին անմխիթար դրութեան մէջ են և որ անհրաժեշտ է անյապաղ դրա մասին հոգ տանել, որովհետև այսօր կամ վաղը կարող է խոլերայի նման մի հրէշ երևան գալ, առանց դժուարութեան աւերել մեր գիւղերն ու քաղաքները և անմխիթար դրութեան և ընդհանուր սգի մէջ գցել մեր երկրի ամբողջ ազգաբնակութիւնը: Այո, շատ յաճախ կրկնված մտքեր են մեր յիշածները, գուցէ մինչև անգամ շատերի զզվանքին գնացել է նրանց լսելուց, բայց ցաւօք սրտի պիտի աւելացնենք, որ անտանելի մի ճշմարտութիւն է և այն, որ հէնց այժմ էլ, երբ, ասում ենք, հազար անգամ մատնացոյց է արված մեր գիւղերի և քաղաքների անառողջ դրութեան վրա, երբ մանաւանդ մեր հարևան երկրներում, այնքան աւերումներ են գործում այժմ տարափոխիկ հիւանդութիւնները, երբ անխուսափելի և գարհուրելի վտանգը հէնց մեր քթի տակին է՝ մեր քաղաքներն ու գիւղերը սանիտարական կողմից դեռ էլի նոյն անմխիթար դրութեան մէջ են և ոչ մի քայլ չէ արված մինչև այժմ դէպի լաւը: Մէկ ականջով լսել, միւսով բաց թողնել—այդ է անհոգ մարդկանց գծվիզը: Մենք անհոգ ենք, մենք անտարբեր ենք դէպի մեր սիրելիները, նոյն իսկ դէպի մեր սեփական անձը: Մենք աւելորդ ենք համարում նախազգուշացուցիչ միջոցների ձեռք առնելը: Մենք հանգիստ սրտով սպասում ենք վտանգին, իսկ երբ կը գայ վտանգը՝ գիւղացին իր անձը Աստուծու կամքին է, տասնեակ մոմեր վառելով և մատաղներ վիզ առնելով, իսկ քաղաքացին բժիշկների ու դեղերի օգնութեանը կը դիմէ, բայց չը նայելով դրան՝ անհոգութեան անխուսափելի զոհերի թիւը օրից օր կը բարձրվի: Հարցնում ենք, ո՞րն է աւելի խելացի և օգտակար՝ սկզբից նախազգուշացնող միջոցների օգնութեամբ չը թոյլ տալ նոյն իսկ վտանգի երևալը, թէ երևալուց յետոյ աշխատել դուրս անել անկոչ հիւրին, որը շատ անգամ անհնար է լինում, կամ եթէ աջողվում է՝ միայն հազարաւոր կեանքեր զոհելուց յետոյ:»

—

ԹԷԼԱՒԻՑ մեզ գրում են. «Այս մի քանի օր է, որ Թէլաւը տագնապի մէջ է գտնվում ինֆլուէնցիա համաճարակ հիւանդութեան ենթակայ եղած լինելու պատճառով: Տուն չը կայ, որ հիւանդ չունենայ. բաւական է ասել, որ ռուսաց օրիորդաց ուսումնարանում միաժամանակ հիւանդացել են մօտ 60 հոգի: Նոյն դրութեան մէջ են թէ հայոց և թէ ռուսաց միւս ուսումնարանները: Մահվան դէպք միայն մէկն է պատահել. մեռնողը մի քաջառողջ երիտասարդ էր. նա այդ ցաւից բռնված լինելով յանկարծամահ եղաւ: Մինչև այսօր եղանակը մառախլապատ էր և խոնաւ, անդադար մաղվում էր ձիւնը, որը խակոյն և եթ հալվում էր: Այսօր առաջին անգամ երևեցաւ արևգակը և եղանակը պարզվեց:»

—

Մեզ գրում են ԹԷԼԱՒԻՑ. «Մի քանի պարոններ, ի թիւս որոց հայոց ուսումնարանների աւագ-ուսուցիչը, քաղաքային պրիստավը և դատաստանական քննիչի օգնականը, դիտաւորութիւն ունեն Հայոց Բարեգործական ընկերութեան ճիւղ հիմնել: Տեսնենք հասարակական ձեռնարկութիւններից զուրկ Թէլաւի հայ հասարակութիւնը ինչպէս կը վերաբերվի դէպի այդ ինքն ըստ ինքեան գովելի միտքը:»

—

Պ. Առաքել Ծատուրեանց գրում է մեզ Պարիզից, որ շուտով ուղարկվելու է Բագուից 50 րուբլի «Մշակի» խմբագրութեան անունով: Այդ փողով մեր լրագրի մի օրինակի ինքն Ծատուրեանցն է գրվում, երկու օրինակի՝ իր առևտրական տունը, մի օրինակ պ. Ծատուրեանց նուիրում է Պարիզի հայ ուսանողութեան, և վերջապէս մի օրինակ թողնում է խմբագրութեան կարգադրութեան: Մենք կուղարկենք պ. Ծատուրեանի անունից այդ օրինակը Քարվանսարայ գիւղի դպրոցին:

—

Շաբաթը մի քանի անգամ ձեռք առնելով Կ. Պոլսում և Թիւրքիայի այլ տեղերում հրատարակվող հայոց թերթերը, ծանօթանալով նրանց բովանդակութեան հետ, մենք ցաւելով համոզվում ենք, որ այդ հրատարակութիւնները կատարեալ դատարկութեան տիպար են դարձել: Չենք խօսում այն հարցերի վերաբերմամբ, որոնց մասին Կ. Պոլսի լրագիրները անկարող են գրել, բայց քիչ չեն և այն հարցերը, որոնց մասին Կ. Պոլսում հրատարակվող թերթերը կարող էին և պէտք է գրէին, և որոնք հետաքրքրական, կարևոր և ուշադրութեան արժանի են: Արտասահմանի հայոց հրատարակութիւնները կարծէք կուրացել են,—այդ հարցերը չեն տեսնում, կամ չեն հասկանում, և իրանց էջերը այնպիսի նիւթերով են լցնում, որ ամեն մի ընթերցող իրաւունք ունի կարդալ միայն իբրև «պարապ վախտի խաղալիք»:

—

Լսում ենք որ դեկտեմբերի 10-ին յօգուտ Հայուհեաց Բարեգործական ընկերութեան Թիֆլիսի ժողովարանում տուած պարահանդէս-վիճակախաղից արդիւնք գոյացել է մօտ 2000 րուբլի:

—

Երեքշաբթի, դեկտեմբերի 12-ին Թիֆլիսի ժողովարանում սովորական ընտանեկան երեկոյթի ժամանակ նուագահանդէս ևս կար: Նուագահանդէսի կազմելը յանձնած էր պ. Ֆօրկատուին, որը պէտք է ասած բաւական դժուար դրութեան մէջ էր, քանի որ նրա դերասանների մեծ մասը հիւանդ էին: Այնու ամենայնիւ տ. Միլլուտինա, պ.պ. Լօզի և Ֆադէեվ բաւական աջողութիւն ունեցան. ներկայ եղող հասարակութիւնը քիչ չէր:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Խօսելով Պարսկաստանում բացված ռուսաց արդիւնաբերական ցուցահանդէսի մասին, «Русск. Вѣд.» լրագրի Թեհրանի թղթակիցը ասում է. «Պարսիկների մէջ կարելի է գտնել բաւական մեծ թւով մարդիկ, որոնք Եւրոպա գնացել են թէ առևտրական և թէ ուսում առնելու նպատակով: Կան մինչև անգամ պարսիկներ, որոնք աւարտել են իրանց ուսման ընթացքը Եւրոպայի ուսումնարաններում: Այդ ուսում առած պարսիկների մէջ արդէն գիտակցական սէր է զարթում դէպի հայրենիքը. նրանք չեն ասում հնամոլների նման թէ Պարսկաստանը իր ներկայ դրութեամբ կատարելութիւն է, բարձր է մնացած միւս պետութիւններից, որպէս ապացոյց մատնացոյց չեն անում Պարսկաստանի մեծ անցեալի վրա, այլ աչքի առաջ ունենալով այդ անցեալը՝ ապացուցանում են առաջ գնալու անհրաժեշտութիւնը: Եավաշ-եավաշ (այսինքն կամաց-կամաց), ասում են նրանք, և Պարսկաստանը կը հասնի Եւրոպային, որպէս հասաւ նրան Ռուսաստանը, իսկ մի քանիսները, հարաւցիներին յատուկ վառեռանդութեամբ՝ պնդում են մինչև անգամ, որ հեռացնելով այժմ Պարսկաստանին արգելառիթ եղող պակասութիւնները, ուրիշ ազգերը կը տեսնեն, որ Պարսկաստանը ընդունակ է աչքի ընկնող դրութիւն գրաւել քաղաքակիրթ պետութիւնների մէջ: Մենք տեսնում ենք, որ այժմ արտասահմանում պարսկերէն լեզուով բրօշիւրներ են տպվում, որոնց մէջ պարսիկ հեղինակները խորհուրդ են տալիս իրանց հայրենակիցներին երկրի այժմեան դրութիւնը բարւոքել, ժողովրդի մէջ լուսաւորութիւն տարածել, օրէնքները փոփոխել և հայրենի արդիւնաբերութիւնը զարգացնել:

Թէպէտ և մինչև այժմ դեռ վախենում են արտասահմանում ուսում առածներին պետական բարձր պաշտօններ յանձնել Պարսկաստանում, վախենալով թէ չը լինի որ վարակված լինեն եւրոպական ազատամտութեամբ, բայց այնու ամենայնիւ քիչ-քիչ նրանց մտքերը տարածվում են ժողովրդի խաւերի մէջ, և բարձր պաշտօն ունեցող ամենաֆանատիկոս հնապաշտները ըսկսում են սովորեցնել իրանց զաւակներին ֆրանսիերէն լեզուն, որը, որպէս և մի ժամանակ մեզ մօտ, կրթված մարդու համար անհրաժեշտ էր համարվում: Պէտք է աւելացնել, որ մինչև անգամ Շահի հարեմի արտաքին կեանքի մէջն անգամ նշանաւոր փոփոխութիւններ կատարվեցան: Վերացվեց խիստ կերպով պահպանվող այն սովորութիւնը, որ երբ Շահի կանայք դուրս էին գալիս հարեմից զբօսնելու, պարսիկները ստիպված էին լինում չը նայել նրանց վրա և թագնվել փողոցներում:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Վերջին լուրերից երևում է, որ սուլթանի հրատարակած վերջին ֆիրմանից յետոյ, Կրետէի յուզմունքները աւելի սաստկացել են: Շաքիր-փաշան կարգադրութիւն է արել, որ կղզու քրիստոնեայ ազգաբնակութիւնից զէնքերը խլվեն:

—Լուր կայ, որ Թիւրքաց սուլթանը իր անձնական միջոցներից փող է ուղարկել Չերնոգորիայի Նիկոլայ իշխանին՝ յօգուտ սովատանջ չերնոգորցիների:

—Թիւրքաց կառավարութիւնը աշխատում է բարեկամական յարաբերութիւններ հաստատել Չերնոգորիայի հետ:

—Միացեալ-Նահանգներում աշխատում են, որ Անտիլեան կղզիների վրա հաստատվի հանրապետական կառավարութիւն, բոլորովին անկախ սպանիական կառավարութիւնից և երկրից:

—Ֆրանսիական կառավարութիւնը այս օրերս դիմելով ֆրանսիական լրագիրներին, և յենվելով մամուլի հայրենասիրական զգացմունքների վրա, խնդրում է տեղեկութիւններ չը հաղորդել կառավարութեան ռազմագիտական պատրաստութիւնների մասին:

—Կ. Պոլսից հեռագրում են անգլիական «Times» լրագրին, որ Թիւրքիան վճռել է մտցնել դատաստանական ռէֆօրմներ Հայաստանում: Հեռագիրը հաղորդում է, որ դատաստանական հին պաշտօնեաները փոքր առ փոքր կը փոխարինվեն աւելի երիտասարդ և իրաւաբանական բարձրագոյն ուսում ստացած պաշտօնեաներով:

—Ֆրանսիական պատգամաւորների ժողովը անվաւեր ճանաչեց Նակէ և Մէրի բուլանժեան պատգամաւորների ընտրութիւնը:

—Գեներալ Բուլանժէ դիմեց ֆրանսիական ազգին մի նոր մանիֆեստով, որի մէջ բողոքում է ֆրանսիական պատգամաւորների ժողովի այն կարգադրութեան դէմ, որով ժողովը անվաւեր ճանաչեց թէ իր և թէ իր կուսակիցներից շատերի ընտրութիւնը:

—Աթէնքից հեռագրում են, որ ընդդիմադրութիւնը Տրիկուպիսի դէմ օրից օր ուժեղանում է:

—Թեհրանից «Times» լրագրին հաղորդում են, թէ շահը հրամայել է մէկ առանձին յանձնաժողով կազմել ուսումնասիրելու համար անգլիական, ֆրանսիական, գերմանական և Թիւրքաց օրէնքները, որոնցից յարմարները և օգտաւէտները պէտք է գործադրվեն Պարսկաստանում: Մի և նոյն յանձնաժողովը պէտք է մշակէ մի նոր օրինագիրք: Շահը իբր թէ յայտնել է, թէ ինքն պատրաստ է հրաժարվել իր մի քանի անձնական միապետական իրաւունքներից, եթէ այդ կը պահանջվի իր հպատակների զարգացման և բարօրութեան համար:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ռիգայից մայրաքաղաքի լրագիրներից մէկին գրում են հետևեալը: «Այս օրերս այստեղ մի դէպք տեղի ունեցաւ, որ մեծ աղմուկ հանեց առևտրական շրջաններում: Բունիմովիչի բանկային գրասենեակի կառավարիչը Վիլնօում, Արնօլդ Սիրկին ազգանունով, վերոյիշեալ գրասենեակի գործով եկաւ Ռիգա: Մի քանի առևտրական տներն այցելելով, Սիրկին գնաց դէպի իր իջևանած հիւրանոցը և մի քանի ժամանակից յետոյ գտան նրան մէկ տան դրան առաջ կապած աչքերով: Երբ Սիրկինին տարան պօլիցիա, նա ասեց, որ իր մօտ կար 70 հազար րուբլի փող. 50,000 ր. կարված ունէր շորի մէջ, իսկ մնացած փողը գրպանում ունէր: Թատրօնական հրապարակից ոչ հեռու նրա վրա յարձակվեցան մի քանի մարդիկ, կապեցին նրա աչքերը և հանեցին նրա գրպանից քսակով լի փողը: Բանկիր Բունիմովիչ իմանալով իր կառավարչի հետ պատահած այդ դէպքը, անյապաղ գնաց Ռիգա: Պօլիցիայի օգնութեամբ նրան աջողվեց իմանալ, որ իր կառավարիչը կամեցել է իր հետ մի վատ խաղ խաղալ: Երկար տատանումից յետոյ պ. Սիրկին խոստովանվեց, որ ինքն է վերցրել մօտ 20,000 րուբլին և ցոյց տուեց այն անձանց, որոնց նա յանձնել է այդ գումարը:

⁂

«Врачъ» լրագրի մէջ հետևեալ յայտարարութիւնն ենք կարդում. «Մի բժիշկ իր ընկերակիցներին խնդրում է ցոյց տալ նրան մի որ և իցէ տեղ բժշկի պաշտօն կատարելու համար: Համաձայն է նոյնպէս հիւանդանոցում ֆ ե լ դ շ ե ր ի պաշտօն վարելու: Դիմել. «Нижній-Новгородъ. բժիշկ А. Б. Х—у. poste restante.»

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՑԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 11 դեկտեմբերի: Գետերով ուղարկվող բեռների ապահովագրութիւնը անցեալ նաւագնացութեան ժամանակ աւելի պակաս արդիւնք տուեց, մասամբ Սուրայի վրա ունեցած նշանաւոր վնասների պատճառով: «Сѣверное общество» ընկերութիւնը 570,000 ր. մուտք ունեցաւ, «Россія» ընկերութիւնը 460,000 րուբլի: Բոլոր ընկերութիւնների մուտքը հասաւ 1,800,000 րուբլի գումարի:

ՍԱԱՐԲՐԻԿԵՆ, 11 դեկտեմբերի: Լեռնահանքերի բանուորները կրկին սկսեցին աշխատել Սաարայի շրջանի բոլոր հանքերում:

ԲԵՐԼԻՆ, 11 դեկտեմբերի: Կառավարչական սիլէզեան լրագիրը գովասանքով է խօսում Ռուսաստանի ֆինանսական փառաւոր աջողութեան մասին: «Այդ աջողութիւնները, ասում է լրագիրը, պէտք է վերագրել ռուսաց ֆինանսների մինիստրի մաքսային քաղաքականութեանը. Նա

մեծացրեց պետական միջոցները և մի և նոյն ժամանակ առանձնապէս պաշտպանում է ռուսաց կայսրութիւնը, որը անհուն գանձեր է պարունակում իր մէջ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 12 դեկտեմբերի։ Լրագիրները հաղորդում են, որ շուտով պետական խորհրդին կը ներկայացվի հաղորդակցութեան ճանապարհների մինիստրութեան առաջարկութիւնը՝ երկաթուղիներով բեռների միջազգային փոխադրութեան համար մի քանի օտար պետութիւնների հետ պայմանագիր կապելու մասին։—«Новое Время» լրագիրը լսել է, որ ինֆլուէնցիայով հիւանդացած պետական կալուածների մինիստրի առողջութիւնը լաւանում է, բայց բժիշկները խորհուրդ են տալիս գոնէ մէկ և կէս ամիս պարապմունքները թողնել։—Հաղորդակցութեան ճանապարհների մինիստրը բոլորովին առողջացաւ։—Պետերբուրգի նահանգի ազնուականութեան առաջնորդ կոմս Բոբրինսկի գիտութիւնների ակադէմիայի փոխ-նախագահ է նշանակված։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 13 դեկտեմբերի։ Երէկ ֆինլանդական լէյբ-գվարդիայի գնդի եկեղեցական հանդիսին Թագաւոր Կայսրը ներկայ չէր։ Գնդի առաջ հրամանատարը կարդաց Թագաւոր Կայսրի շնորհաւորական հեռագիրը, որով Նորին Մեծութիւնը ցաւ է յայտնում, որ հիւանդութիւնը չէ թոյլ տալիս իրան անձամբ շնորհաւորել գունդը և զրկում է տօնախմբութեանը ներկայ լինելու բաւականութիւնից։ 12 ժամի վերջը Գատչինօից ժամանեց Թագուհի Կայսրուհին և Անիչկօվ պալատում նախաճաշիկ էր պատրաստված, ուր ներկայ էին կայսերական ընտանիքի Անդամները և գնդի օֆիցէրները։ Թագաժառանգ Ցեսարեվիչը առաջարկեց տօնախմբութիւն անող գնդի կենացը։—Երէկ ցերեկվայ $12^1/_2$ ժամին Մենտօնում վախճանվեց պրօֆէսօր Բոտկին։

ԼՕՆԴՕՆ, 13 դեկտեմբերի։ «Րէյտէրի գործակալութեան տեղեկութեան համեմատ պօրտուգալական մինիստր Գոմէսի պատասխանը բրիտանական արտաքին գործերի մինիստրին լաւ է ընդունվել, որովհետև պատասխանը վկայում է, որ Պօրտուգալիան անկեղծ կերպով ցանկանում է խաղաղասիրական հողով բանակցել։

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ

Դեկտեմբերի 12-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ— . .	92	ր. 45	»
Բերլինի վրա 100 մարկ — . .	45	» 15	»
Փարիզի վրա 100 ֆրանկ — . .	36	» 70	»
Ոսկի — արժէ — . .	7	» 47	»
Մաքսային կուպօններ — . .	148	» 50	»
Արծաթ — — — . .	1	» 11	»
Բօրսային դիսկօնտներ — . . .	6 և $7^0/_0$		»
Պետակ. բանկ. $5^0/_0$ տոմս 1-ին շրջանի	99	» 25	»
— — — — 2-րդ —	98	» 87	»
— — — — 3-րդ —	99	» —	»
— — — — 4-րդ —	99	» —	»
— — — — 5-րդ —	99	» —	»
— — — — 6-րդ — .	99	» —	»
Նոր $4^0/_0$	84	» 37	»
Արևելեան $5^0/_0$ փոխառութ. 1-ին շրջ.	100	» —	»
— — 2-րդ —	100	» —	»
— — 3-րդ —	100	» —	»
Ներքին $5^0/_0$ առաջին փոխառութ.	254	» 50	»
— երկրորդ —	229	» 50	»
$5^1/_2{}^0/_0$ րէնտա.	102	» 12	»
Ոսկեայ րէնտա.	166	» —	»
Եօթներորդ կօնսօլիդ. փոխառ. . .	—	» —	»
Նոր երկաթուղային րէնտա . . .	99	» 50	»
$5^0/_0$ գրաւական թղթեր կալուած. փոխ. կրեդ. ընկ. մետ.	147	» 50	»
— — թղթադ. .	92	» 50	»
Գրաւ. թղ. Ազնու. բանկի . . .	98	» 37	»
Գիւղական բանկի	102	» —	»
$6^0/_0$ գրաւ. թղ. Թիֆլիսի—27 և 43տ.	—	» —	»
— —Քութայիսի-18 և 43տ.	—	» —	»
Ս. Պետերբուրգի քաղաքային օբլիգացիաներ	94	» 37	»
Մոսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ. .	93	» 25	»
Օդէսայի — — .	94	» 50	»
Թիֆլիսի քաղաք. կրեդ. ընկ. օբլ. .	—	» —	»

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը ամուր է։

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ԿԱՏԱՐԻՆԷ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ, ԳԷՈՐԳ և ՄԻՔԱՅԷԼ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ ԱԼԻԲԷԿԵԱՆՆԵՐԸ, իրանց քոյրերով և եղբայրներով, սրտի ցաւով յայտնելով՝ առաջինը իր ամուսնու, իսկ երկրորդները իրանց հօր ԳՐԻԳՈՐ ԲՈՐԻՍԵԱՆ ԱԼԻԲԷԿԵԱՆԻ մահվան մասին, խնդրում են ազգականներին և ծանօթներին շնորհ բերել յուղարկաւորութեան հանդիսին, Րոտինեանի տանից, Սէրգիեվսկայա փողոց, № 3 (Սօլօլակ) դէպի Ջիգրաշէնի եկեղեցին, Միջին-փողոցում, հինգշաբթի, դեկտեմբերի 14-ին, առաւօտեան 10 ժամին։ 1—1

ԲԱՑՎԱԾ Է
„ԲԱԶՄԱՎԷՊ“ ԱՄՍԱԹԵՐԹԻ
Բաժանորդագրութիւնն
1890 տարւոյն
(Քառասուն և ութերորդ տարի)

„Բազմավէպ“ ամսաթերթն պիտի հրատարակվի 1890 տարւոյն շրջանին մէջ մի և նոյն դիրքով. միայն թէ ամեն երկու ամիս մէկ-մէկ թերթ պիտի աւելացուին սովորական թերթից վրայ։

Տարեկան գինն է 10 ֆրանկ (4 րուբլի), կանխիկ վճարելի։

Խմբագրութեանս հասցէն է.

Rédaction de la Revue ‹Bazmavep›
St. Lazare Venise (Italie) R. P. Mékhitharistes

Իսկ ի Տփղիս և շրջակայքը կարող են դիմել առ մեր գործակալն պ. Յովակիմ Ջաթալպաշեան։ 1—3

ՏՊԱՐԱՆ Մ. ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆԻ, ՄՕՍԿՎԱ

Պատիւ ունենք յայտնելու, որ առաջիկայ 1890 թուականից կը բացվի Մօսկվայում մեր սեպհական տպարանը, ուր կընդունվեն ամեն տեսակ տպագրական պատուէրներ թէ հայոց, թէ ռուսաց և թէ արևելեան ու արևմտեան լեզուներով։ Պատուէրները կը կատարվեն մաքուր ու ճիշդ կերպով և դիւրամատչելի պայմաններով։

Հասցէն. Москва, Камергерскій пер. д. Ліанозова, Типографія-Скоропечатня М. Бархударянъ. 1—3 (Հ.)

COMPAGNIE DES MESSAGERIES MARITIMES
PAQUEBOTS-POSTE FRANÇAIS.
ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ
(ՄԵՍԱԺԸՐԻ ՄԱՐԻՏԻՄ)

Կանոնաւոր և ուղղակի երթեւեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻ և ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ և փոխադարձ։

Ուրբաթ, 22 Դեկտեմբերի ԲԱԹՈՒՄԻՑ դուրս կը գնայ շոգենաւ GUADALQUIVIR (ԳՎԱԴԱԼԿՎԻՎԻՐ) նաւապետ BERNARD (ԲԷՐՆԱՐ), մտնելով Կ. Պօլիս, Պօրտ-Լահօս և Լակաւալ։

Ագէնտները՝ ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ պ. Գ. ԷՍՍԷՆԺԷՐ, ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ ԳԷՈՐԳ ՀԷԶՕՒԲԵԱՆ ՀԷԶՕՒԲԵԱՆՑ, իսկ ԲԱԳՈՒԻ մէջ ԳՕԼԴԼՈՒՍՏ։ 1—2

Միակ իսկական Րիգայի կունցենեան խոտի ԲԱԼԶԱՄ որի յատկութիւնը յայտնի է աշխարհիս բոլոր երկիրներում և «ընտիր» է ճանաչված բժշկական Դեպարտամենտից 4869 համարով։

Մօսկվա 1882

Գոյութիւն ունի 1845 թուից։

ՃՆՇՎԱԾ ԹԹԽՄՈՐ սիմինդրից պատրաստած։ ՍՊԻՐՏ և մաքրած ԳԻՆԻ ՐՕՄ, ԿՕՆԻԱԿ, ԱՐԱԿ զանազան օղիներ և նաստօյկաներ ՆԱԼԻՎԿԱՆԵՐ և ԷՍԷՆՑԻԱՆԵՐ ֆրանսիական օղի, կիւմմէլ արտասահմանեան լիկերներ և այլն

Ա. ՎՕԼՖՇՄԻՏ, ՐԻԳԱ

Արժանացաւ բոլոր համաշխարհային և այլ ցուցահանդէսներում ամենաբարձր պարգևների։

Արդիւնքները գտնվում են բոլոր գինեվաճառանոցներում։

Պրէյս-կուրանտները ուղարկվում են ձրիաբար։ 5—10 (Հ.) 2 №

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է
ՍԱՖԻ-ՍԱՏԻՐԻ
(Արտակ-Աղէքսանդր-Տէր-Սարգսեան Պարգևանց)
ԹՈՂԹՈՋԻ
I գրքոյկը
(ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)
Բաժանորդագինը 25 կոպէկ է։ 3—3

ՊՐՕՎԻԶՕՐ Ա. ՇՏԷԽԷՐԻ ՄԻՋՕՑՆԵՐԸ
ԱՏԱՄՆԵՐԻ ՑԱՒԻ ԵՒ ՓՉԱՆԱԼՈՒ ԴԷՄ

ՊՕԴՕԼԵԱՆ ԱՏԱՄՆԱԴԵՂ ԿԱԹԻԼՆԵՐ 50 ԿՕՊ.
ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿՕԿԱՑԻՆԵԱՆ ԱՏԱՄՆԱՅԻՆ ԷԼԻԿՍԻՐ 80 ԿՕՊ.
ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԱՏԱՄՆԱՅԻՆ ՓՈՇԻ 30 ԿՕՊ.

Зубныя капли: кор. 50 к.
Зубной порошокъ: кор. 30 к.
Зубной эликсиръ: фл. 80 к.
А. ШТЕХЕРЪ

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՀԵՍՏ. ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ՝ Կովկասեան դեղավաճառատան, և պ. պ. Շահպարոնեանցի, Մակկէրի, Սէնչիկօվսկու և Ազմուրովի դեղատներում. ԲԱԳՈՒԻ մէջ, Բէկկէրի մօտ, ԲՈՒԹԱՅԻՍՈՒՄ՝ Կօկօչեվի մօտ, ՍՏԱՎՐՕՊՕԼՈՒՄ Բրօխնօցկու մօտ և ԵԿԱՏԵՐԻՆՕԴԱՐՈՒՄ։ 43—52 (Հ.)

UN ANGLAIS donne des leçons de langue anglaise. S'adrésser au bureau de la Rédaction du journal arménien le ‹Mschak›.

АНГЛИЧАНИНЪ даетъ уроки англійскаго языка. Обратиться за адресомъ въ редакцію газеты ‹Мшакъ.›

ՄԻ ԱՆԳԼԻԱՑԻ տալիս է անգլիական լեզուի դասեր։ Դիմել «Մշակի» խմբագրութեան։ 10—10 (Հ.)

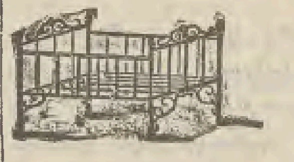

ՍՏԱՑՎԱԾ ԵՆ
ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՄԱԳԱԶԻՆՈՒՄ
(ԹԱՄԱՄՇԵՎԻ ՔԱՐՎԱՆՍԱՐԱՅՈՒՄ)

Անգլիական մահճակալներ, թամքեր, ամաններ, կարպետներ, սապօն, գրչահատներ, մկրատներ, ածիլներ, մատուցարաններ, պատրօններ, գլխաններ (3 ր. հարիւրը) կլէնկա, արտաքնոցների համար թուղթ, գլխի և շորերի վրձիններ, բիսկվիտներ, թէյ, թէյամաններ, գրիչներ, մազերի վերանորոգիչ Մակ-Մաստէր և այլն։ 9—10

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1890 ГОДЪ НА ЖУРНАЛЪ
„МЕДИЦИНСКАЯ БЕСѢДА“
ПОДЪ РЕДАКЦІЕЮ А. Х. САБИНИНА.
ГОДЪ IV

‹Медицинская Бесѣда› имѣетъ цѣлью знакомить общество, черезъ посредство общедоступныхъ статей, съ современнымъ направленіемъ врачебной науки и съ желательною постановкою врачебнаго дѣла. Земскіе санитарно-медицинскіе вопросы, статьи по общественной и частной гигіенѣ, статьи по различнымъ отраслямъ врачебной науки, школьная гигіена, аптечное дѣло, статьи по различнымъ отраслямъ естествознанія, врачебно-бытовые вопросы, врачебныя замѣтки и хроника, библіографическій отдѣлъ, историческія свѣдѣнія и замѣтки—вотъ основная часть программы журнала. ‹Медицинская Бесѣда›, имѣя обширную, разностороннюю программу, будетъ служить, какъ и въ прошлыхъ годахъ, въ одинаковой степени интересамъ врачей и публики.

‹Медицинская Бесѣда› выходитъ два раза въ мѣсяцъ (24 номера въ годъ), каждый рызъ въ объемѣ до 2-хъ печатныхъ листовъ.

Цѣна за годъ пять рублей, съ доставкой и съ пересылкой. Фельдшера, фельдшерицы, акушерки и сельскіе учителя платятъ 3 руб, въ годъ съ доставкой и пересылкой. Подписка отъ нихъ принимается только въ конторѣ журнала.

Подписка принимается: въ Воронежѣ, въ конторѣ журнала (1-я Острогожская, д. Мюфке) и въ книжномъ магазинѣ В. В. Юркевича (Больш. Двор. ул., домъ Адлеръ), въ С.-Петербургѣ: въ книжномъ магазинѣ К. Л. Риккера (Невскій, № 14), въ Медико-Хирургическомъ магазинѣ Н. П. Петрова (Выборгская сторона, Нижегор., № 17); въ Москвѣ: въ книжномъ магазинѣ А. А. Карцева (Фуркасовскій переул., д. Обидиной) и въ конторѣ Н. Печковской (Петровская линія); въ Орлѣ, въ публичной библіотекѣ ‹Орловскаго Вѣстника›; въ Самарѣ, въ конторѣ редакціи ‹Самарской газеты›; въ Астрахани, въ Прикаспійскомъ магазинѣ, г. Рослякова, въ Оренбургѣ, у г. завѣдующаго библіотекой при Казенной Палатѣ. 4—4 (2 ն. 2 դ.)

Дозволено цензурою, Тифлисъ 13 Декабря 1889 г. Типографія Канцеляріи Главноначальствующаго Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовск. ул. д. каз.